

IVAN EJUB KOSTIĆ, DIREKTOR BALKANSKOG CENTRA ZA BLISKI ISTOK

U grotlu

sukobljenih interesa

Svijet se u skorijoj istoriji nije sreo s većom koncentracijom sukobljenih interesa na jednom mjestu, nego u Siriji. Pored Amerike i Rusije tu su i Iran i Saudijska Arabija, Turska. Tu su i Kurdi. Čitav ovaj haos ne doprinosi zajedničkim intencijama da se eliminiše ISIL. Politički dogovor se ne nazire

MONITOR: *Počeli su parlamentarni izbori u Egiptu. Opozicija na izborima ne učestvuje. Od 2011. i prvih demokratskih izbora nakon Arapskog proljeća te vojnog udara, konstantna je slaba izlaznost i legalitet koji stiče režim generala Al Sisija. Znači li to da je većina Egipćana u nekoj vrsti pasivnog otpora?*

KOSTIĆ: Mislim da se pre radi o velikom razočarenju stanovništva nego o pasivnom otporu. Nakon

rušenja s vlasti Hosnija Mubaraka i prvih slobodnih izbora, vladao je veliki optimizam u narodu da će doći do suštinskih promena. Ubrzo je usledio hladan tuš kada se desio vojni udar. Od tog momenta su se na udaru našli svi elementi društva koji se ne slažu s vladavinom vojne hunte. Od levo orijentisanih pokreta pa do organizacija koje su inspirisane islamskim političkim idejama. Sloboda štampe i sloboda govora su potpuno suspendovani, a ekonomsko stanje u državi je katastrofalno.

Međutim, mislim da je najveće razočarenje stanovništva to što su ostali u kandžama korumpiranog sudstva i bezbednosnih struktura koja imaju neograničenu moć.

MONITOR: *Morsi je osuđen na smrt baš kao što je poslije 2011. bio Mubarak, koji je sada slobodan. Da li je nasilno svrgavanje Morsija i povratak sekularne diktature, rješenje za Egipat?*

KOSTIĆ: Svakako da rešenje nije povratak sekularne diktature. Ona je donela neprocenjivo zlo arapskim državama jer je najmanje brinula o željama naroda. To su duboko korumpirani režimi koji se na vlasti održavaju uz pomoć konstantne primene sile na sopstvenom narodu. Mislim da je podjednako loše da se zapadne države mešaju u pitanja koja se tiču unutrašnjeg uređenja ovih zemalja, jer se međunarodna

zajednica svojim dvojnimi aršinima veoma obrukala na Bliskom istoku. Takvo mešanje je samo drugačiji vid kolonizatorske politike, koja je i dalje veoma prisutna uprkos nezavisnosti koju su arapske zemlje ostvarile tokom 20. veka. Krajnje je vreme da se o budućnosti i željama pitaju građani ovih država, a ne da konstantno neko drugi donosi odluke o njihovim životima.

MONITOR: Kako vidite američku politiku prema arapskom i islamskom svijetu nakon propasti pokušaja demokratizacije?

KOSTIĆ: Velika je greška gledati na američku politiku unisono. Unutar krugova koji odlučuju o spoljnoj politici Amerike postoje mnogobrojne frakcije i različiti stavovi i gledišta. Kao i različiti lobiji koji na tu politiku utiču. Mislim da je na početku dešavanja na Bliskom istoku, Amerika u određenoj meri bila spremna da podrži izvesne promene, ili da kažemo da se isprobaju neke nove mogućnosti političkih uređenja u tim državama. Nakon što su stvari u Libiji i Siriji krenule veoma loše, Amerika nije bila voljna da rizikuje s novim režimom u Egiptu i Mohamed Morsi i *Muslimanska braća* su pušteni niz vodu. Stalno isticanje značaja Amerike sprečava da se sagleda kompletna slika. Jer bez uzimanja u obzir interesa Rusije, Evropske unije, zemalja Persijskog zaliva, Irana, Kine, Izraela i Turske nije moguće da se objektivno raspravlja o budućnosti Bliskog istoka. Čest je slučaj da uticaj na spoljnu politiku Amerike prema Bliskom istoku imaju dva najvažnija saveznika Amerike u tom regionu - Izrael i Saudijska Arabija. Obe države su u slučaju Egipta imale interes da se *Muslimanska braća* svrgnu s vlasti. Izrael i Saudijska Arabija, svaka država iz svojih razloga, su najznačajnije prepreke normalizaciji odnosa na Bliskom istoku i prosperitetu i promeni političkih uređenja arapskih država.

MONITOR: Pažnju svjetske javnosti zaokupljaju zbivanja u Siriji. Kako razumijete navodnu dilemu: uključiti Asada u razgovore

o budućnosti Sirije ili ne?

KOSTIĆ: Smatram da, upravo ako gledamo istorijat vladavine porodice El Asad, Bašar el Asad nikako ne bi smeo da ostane na toj funkciji, niti da bude deo razgovora o budućnosti Sirije. Pokolj između 30.000 i 40.000 sunitskih muslimana 1982. godine koji je poznat kao „Masakr u Hami“ se desio u vreme vladavine Bašarovog oca Hafiza. Dok je na čelu armije u to vreme bio general Rifat el Asad, mlađi brat Bašarovog oca Hafiza. Za ovaj strahoviti zločin nad sunitkim muslimanima koji čine većinu u Siriji niko nije odgovarao. Danas, brat Bašara, general Maher el Asad je na čelu ozloglašene Republičke garde koja je sačinjena u potpunosti od alevitskih šiitskih muslimana. Kao što vidimo, istorijski gledano, vladavina okrutnim nasiljem je zaštitni simbol porodice El Asad. Situacija u Siriji je strahovito ozbiljna. Svet se nije susreo u skorijoj istoriji

s većom koncentracijom sukobljenih interesa na jednom mestu. Pored Amerike i Rusije tu su i Iran i Saudijska Arabija. Tu je i Turska koja je veoma nekompromisna kada je u pitanju budućnost Bašara el Asada. Sve značajniji faktor su i Kurdi, iskusni ratnici, koji su to umeće dokazali u borbama s pripadnicima ISIL-a. Naoružavanje Kurda i podrška koju im je Amerika dala ne odgovara Turcima. Sada imamo i potencijalno neslaganje između Turske i Amerike. Čitav ovaj haos i nerazumevanje ne doprinosi zajedničkim intencijama da se eliminiše ISIL koji je simbol potpunog pomračenja uma. Nekakav politički dogovor mora da se postigne, mada se za sada ne nazire.

MONITOR: Interesantno je da je šiitsko-alevitska porodica El Asad postala dinastička u Siriji većinski sunitskoj. Koliko su razlike unutar islama značajne u sadašnjim okolnostima?

KOSTIĆ: Sunitsko-šiitsko

Opasni kolonizatorski slogani

MONITOR: Velike nade su polagane u Arapsko proljeće. Danas imamo uglavnom haos ili novo-stare diktature. Da li je problem i u tome što su različiti djelovi tadašnjeg pokreta imali nespojiva shvatanja demokratizacije i slike budućnosti?

KOSTIĆ: Ako aludirate na pokrete koji su inspirisani islamskim učenjem, smatram da su upravo ti pokreti pokazali najveći kapacitet i kompatibilnost s onim što se na zapadu označava kao „demokratsko društvo“. Najbolji primer za tako nešto je tunižanska partija El Nahda i njen predsednik Rašid Ganaš. U Egiptu pokret *Muslimanske braće* je naspram sebe imao bezbednosne strukture koje su neprekidno rovarile protiv njih, pokušavajući na sve moguće načine da ih sabotiraju. Samo neko ko nije dobro upoznat s istorijatom odnosa *Muslimanske braće* i vojnih struktura je mogao da misli da će izborna pobjeda *Muslimanske braće* proći bez većih okršaja. Naravno, svestan toga Mohamed Morsi je pokušao da davanjem većih ovlašćenja sebi napravi kontratežu ovim strukturama. U tome na kraju nije uspeo.

Što se tiče tog često isticanog slogana da „demokratija nije za islamski svet“ to je još odličan primer kolonizatorske politike koju sam pomenuo u prošlom odgovoru. Takvom tvrdnjom se aludira da muslimani nisu sposobni da odlučuju sami o sebi i da im treba nametnuti diktatora koji će da odlučuje umesto njih. Naravno, nametnuti diktator po pravilu radi u skladu s željama država koje ga podržavaju, a nikako u interesu svojih građana. Na kraju krajeva, ako građani islamskih zemalja ne žele preslikano uređenje zapadnih demokratija i to je nešto što bi moralo da se apsolutno poštuje. Jer islamski svet ima različite oblike društvenih uređenja. Islamska politička i društvena misao je veoma bogata i svakako je sposobna da ponudi oblike društvenog uređenja bez tuđeg sufliranja šta i kako treba, a šta nikako ne sme.

intervju

pitanje je na razne načine tokom 20. veka u najvećoj meri podgrevano od kolonizacijske politike, koju sam nekoliko puta spomenuo. Razlike postoje. Međutim, one nikada tokom istorije nisu do ove mere dolazile do izražaja kao danas. Danas imamo potpuno nerazumevanje između Saudijske Arabije i Irana. To je konstantno nadmudrivanje zarad ostvarivanja uticaja u regionu. Spoljašnjim faktorima da li su to Rusija, Evropa, Izrael ili Amerika ne odgovara jedinstvo muslimanskog sveta. Kod svih njih postoji konstanta i nešto što je ukorenjeno duboko u njihovo biće, a to je slika muslimana kao esencijalnog „Drugog“. Zbog toga se muslimani percipiraju kao potencijalna pretnja, zbog čega moraju da se drže u podjarmljenom položaju i razjedinjeni. Što se tiče sekularnih diktatura one su svojim nasilnim razračunavanjem s verskim

pokretima samo doprinosile njihovoj radikalizaciji. Ništa konstruktivno one nisu uradile. Jer iz bezočnog nasilja teško može bilo šta dobro da izađe.

MONITOR: *U kojoj mjeri*

Nedosljednost Zapada

MONITOR: *Koliko će događaji na Bliskom istoku, uticati na druge zemlje u kojima dominira islam, kao što je Turska, a koliko na Evropu i EU koja, nespremno, dočekuje buduće azilante, a nema ni političko rješenje da se kriza kanališe i stavi pod kakvu-takvu kontrolu?*

KOSTIĆ: Dešavanja već utiču u strahovitijoj meri na mnogim nivoima. Ali ja bih istakao jednu dimenziju o kojoj se najmanje govori. A ona se tiče moralno-etičke doslednosti Zapada. Da li je vrednosni sistem Zapada zaista onakav kakvim se predstavlja? Zapad nosi ogromnu moralnu odgovornost za ono što se danas dešava na Bliskom istoku. Očigledno je da on nema svest o toj odgovornosti. Jer da je ima on nikada ne bi mogao s neopisivom hladnoćom da zalupi svoja vrata kada gladne, bosonoge i životno ugrožene majke s decom, koje beže od užasa rata, pokucaju na njih. Kada bi bilo volje i zdravog razuma u Evropi i Americi bi došlo do ozbiljnog preispitivanja o očiglednoj nedoslednosti spram moralno-etičkih vrednosti koje inače toliko propagiraju.

su vjerske slobode postojale u arapskim i islamskim sekularnim diktaturama?

KOSTIĆ: Realna sloboda nije postojala. Ona je postojala deklarativno. Na trenutke nije čak ni tako postojala. Ako se nečije shvatanje nije slagalo s režimskom percepcijom vere on je automatski bio u velikom problemu. Radikalni oblici verskih ubeđenja su nastali u zatvorima Egipta gde se praktikuju najstravičniji oblici tortura i kao posledica ubijenih očeva, stričeva, ujaka od strane pomahnitalih vladara koji s patološkom mržnjom istrebljuju ljude zbog njihovih verskih opredeljenja.

Takođe, mislim da je dosta pogrešan termin „sekularne“. Rašid Ganuši je sasvim tačno istakao da se tu radi o „pseudo-sekularnom“ obliku vladavine. Jer država nije nikada zaista bila nezavisna spram religije. Ali možemo reći da ovaj fenomen nije samo osobina bliskoistočnih zemalja već i zapadnih zemalja koje nisu uistinu nezavisne spram religije. One su nezavisne sve dok ne poželite da izađete na „tržište“ ideja. Onog momenta kada izađete s burkom na ulicu Pariza ili stignete s malo dužom bradom na granicu Amerike sve priče o individualnim pravima i slobodi praktikovanja verskih ubeđenja padaju u vodu.

Nastasja RADOVIĆ

